

A harmadik tárról, a képtárról dr. Éber László ír „a muzeumi képtár múltja és jelene“ czímmel, melyben író bemutatva a képtár történeti fejlődését, egyes képek reproducálásával és leírásával élénkíti bemutatását. E tár nemsokára törzsétől elszakadva a Szépművészeti Muzeumba kezdi meg történetének második korszakát.

Az állattár bemutatását is történeti rész előzi meg, mit dr. Horváth Géza írt meg „az állattár története“ czímmel. Azután az egyes osztályok leírása során az „emlősök“-ről Méhely Lajos, „madarak“ czímen dr. Madarász Gyula, a „csúszómászok és kétéltűek“-ről, a „halak“-ról ismét Méhely Lajos ad leírást. A „puhatestűek“-ről dr. Daday Jenő. A „rovarok“ czímen az egyes rovarrendek bemutatása során ismét dr. Horváth Géza, Mocsary Sándor, Csiki Ernő, dr. Kertész Kálmán és Kuthy Dezső neveivel találkozunk. A „százlábúak és pókfélék“-ről ír még Csiki Ernő, a „rákfélék és alsóbbrendű állatok“-ról pedig dr. Daday Jenő.

A növénytár gyűjteményeinek bemutatása előtt dr. Filarszky Nándor „a növénytani osztály története és jelen állapota“ leírását adja. Azután ugyancsak ő ír „az osztály herbariumai és szemléltető gyűjteményei“ czímen is, mit a növénytani osztály könyvtára“ bemutatása követ dr. Bernátsky Jenőtől.

„Az ásvány-öslénytár történeté“-t Dr. Krenner József írta meg. Ugyancsak ő mutatja be az „ásványtár“ I-ső részét; a II. részt dr. Franzenau Ágoston, a III-ikat pedig dr. Zimányi Károly. Az „öslénytár“ leírását újból dr. Krenner J. és dr. Franzenau Á. tolalából vesszük.

Végül a néprajzi osztály sorakozik. Ez osztály történetét dr. Jankó János írta meg. Ezt követi „a magyarországi gyűjtemény“ leírása dr. Bátky Zsigmondtól, „a rokon népek gyűjteménye“ ismét Jankótól, végül „a nemzetközi gyűjtemény“ és az „embertani gyűjtemény“ dr. Semayer Vilibáldtól.

Az egész mű gazdagon van illusztrálva az egyes osztályok gyűjteményeinek anyagáról s azok felállításáról vett képekkel; úgyszintén az intézet nagyobb alapítóinak, történetével összeforrt nevezetesebb férfiainak arcképeivel: ezek között legelől pedig a nagy alapítóinak, gróf Széchényi Ferencznek színyomomású képével.

Dr. Szádeczky Béla.

A filozofia története.

Az emberi gondolkodás története, összeállította dr. Pekár Károly és dr. semsei Semsey Andornak ajánlotta. Budapest, 468 o.

Filozofiai irodalmunk az újabb időben nem törekszik egyébre, mint kizárólagos magyarázatra. Böhm Károly hatalmas művének „Az ember és világa“ megjelenése óta nem tudunk munkát felmutatni, mely az önálló, új utat törő gondolkozásnak gyümölcse,

Böhm önálló vizsgálódásainak eredményei az emberi ismeret alanyi értékéről sem teljesekek, a dialektika és a szelleméletének új megvilágítása után még adósunk maradt az erkölestan mezejének áttörésével. De ha az önálló kutatásnak csak szórványos jelenségeiről beszélhetünk, annál öröndetesebb lendületre mutathatunk a filozofiai munkásság magyar kommentálásában és értékesítésében. Az államtudományi társulat ifjú gárdája főleg a szociológia, jogböleselet és Spencer tantételeinek ismertetésében fárad, az akadémia megajándékoz az esztetika történetével, az újonnan alakult filozofiai társaság bizonyára azok nyomdokába fog lépni, a kik régebben olyan kitaratóan terjesztették a pozitívizmus tanításait s Alexander Bernát böleselettörténeti irányának is akadnak újabban követői.

Szorgalmas munkásnak bizonyúl a filozofia historikusai között Pekár Károly dr., kinek pozitív esztetikája, ha nem is kecsesgetett azzal a reménnyel, hogy szerzője Böhm Károly mellett önálló filozofusunkká fejlődik, de mindenesetre indokoltá tette azon várakozásunkat, hogy a böleselet kérdéseinek magyarázói és történetírói között méltó helyet fog elfoglalni. Pekár szorgalmas, munkás ember, ki tartós erővel és kedvvel dolgozik, úgy, hogy bizalmunkra tökéletesen érdemes. Újabb munkája tanúlságot szolgáltat annak is, a ki megelégszik annyival, hogy filozofiai irodalmunkat figyelemmel kíséri. Pekárt helyes ösztön vezette, mikor egy rövid kézikönyvben összefoglalta a filozofiai történetét. Irodalmunk oly nemű kézikönyvvel, mely biztosan és hűségesen elvezet bennünket a filozofiai munkálkodás rengeteg birodalmában, alig rendelkezik. A mink van, leginkább megbizhatatlan fordítás és az újabb böleseleti termelésre nem terjeszkedik ki. Pekár szem előtt tartotta Lewest, azonban csak felfogását követte s iparkodott a filozofia történetének a legmodernebb időkig minden nevezetesebb tanúlságát felsorolni. Iránya pozitív lévén, a lehető legnagyobb tárgyilagosságra törekedett és ezért legtöbbször magát a filozofust beszélteti. Néhol, igaz, a bölesekédeket Pekár gondolatvilágán keresztül kapjuk, de ily nemű alanyiságtól lehetetlen tartózkodnia annak, a kit a szűk keret nagy mértékű összevonásra és tömörségre kényszerít. A rövidség, ha a stílus nehézkességével és darabosságával párosúl, természetes homályt borít el ott, a hol a szerzőnek világosságra és egyszerűségre kellene törekednie, a mire ígérete is kényszerítene. Ámde ezek a fogyatkozások nem billentik le érdemeit az igazságos mérlegen. Nem szabad felednünk, hogy ő nem a filozofia pragmatikus és kritikai történetére, a szellem mozgalmainak belső összefüggésére törekedett. Célja egyedül az emberi gondolkozás eredményeinek pozitív egybeállítására volt, mely megbizható kalauza legyen a művelt közönségnek és a böleseleti kar hallgatóinak.

És Pekár Károly ezt a célját el is érte, ígéreteit becsületesen beváltotta, művében a filozofiai termelés minden főeredményét meg-

találjuk. Világosan csoportosítja az irányokat, elveket és inkább kevesebbet mond, hogy túl ne terhelje kivonatait és az arányosság ellen ne vétsen. Néha természetesen keveseljük (Kant, kriticismus), a miről beszámol, de általában azzal a tudattal teszszük le könyvét, hogy világos és tökéletesen megbízható rajzot kaptunk az emberi erő befutott területéről. Apró hibák és elnézések akadnak ugyan, de alapjában gondos és alapos minden adata, úgy, hogy feltétlen bizalmat érdemel. Mint minden egészben, úgy ebben a munkában is vannak részletek, melyek értékükben egymás rovására különböznek. A legtökéletesebb alkotás méhében egy időben születnek meg a fogyatkozások és erények. Lehetetlen olyan összhangot teremteni, melyben a gyarlóságok kiválóságok tömegében nyomtalanul eltűnnek. Pekár könyvének olvasója hamar tisztába⁶ jöhet, hogy melyik a leggyengébb és a legjobb fejezete? A budhizmus bölcselétről szóló részt kifogásolnunk kell, tekintve azt, hogy mióta a Buddha vallás tanításait nyilvánosságra hozták, megváltozott az indus bölcselétről való hagyományos feltevés. Az is szembeötlő, hogy Pekár főfigyelmét és gondoskodását a pozitívizmus megvilágosítására fordította. Ezért a gyengeségeért nagyon könnyen megboesátunk, mert legmodernebb idők dús bölcséleti területének alapos és áttekinthető rajzát mindeztől megkülönböztük. Pekár mindenre kiterjeszkedik. Az olvasó kevés fáradtsággal mindent megtud, a mi kora gondolatvilágából kiömlött. Nemesak az önálló filozofia irányzataira terjeszkedik ki, hanem időt szakít arra is, hogy a speciális tudományok bölcséleti vívódásait is vázolja. A ki hallotta Taine, Renan, Dumas, Flammarión, Carlyle, Stuart Mill, Darwin, Max Müller, Spencer, Lotze, Fechner, Wundt, Humboldt, Ritter, Carrara, Lombroso, Lassalle, Marx, Bellamy, Eötvös, Ruskin nevét, megtudhatja Pekár művéből röviden, hogy az emberi ész verejtékes munkájában e nevek micsoda fogalmakhoz tapadnak. Ha talán érezzük is olykor, hogy a mi meghuzódó csendes tudományunk neveinek sovány elismerés és figyelem jutott és a sokszor primitív, legtöbbször verejtékes küzdelemre mutató mondatok az egybefüggő fejlődési menetnek világos képe helyett gyakran csak száraz felsorolásokat tüntetnek fel, mégis azzal a nyugodt tudattal teszszük le olvasmányunkat, hogy ez komoly, szorgalmas munkálkodásnak elismerést érdemlő, megszolgált eredménye. Törhetlen szorgalomra és alapos tanúltságra mutatnak a mű végére helyezett repertorium és tárgymutató is. Tehát rokonszenyünket kell kifejeznünk a munkásnak, a ki a sikert nem is képzelheti el más alakban, mint a munkájával kiérdemelt rokonszenyben.

Krenner Miklós.